

Sveti Bonaventura: Svet kot pričevanje Besede. (De reductione actium ad theologiam, Die Welt als Zeugnis des Wortes.) Deseti zvezek.

Srednji vek je izoblikoval krščansko gledanje na svet in krščansko doživljanje sveta. Avguštín je živel v svetu večnih idej. Tomaž pa je pognal globoke korenine v ta svet, z vrhom pa je segel v neslutene kozmične sfere in zajel v svojo teologijo vse. Teologija sveta je dobila novo težo, mišljenje se je preokrenilo tako, da je sveti Frančišek že gledal svet kot božje stvarstvo in zapel pesem v pozdrav bratu soncu in sestrici vodi. Pan je bil pregnan. Cerkev se je razmahnila. Reprezentančni svetniki tega časa niso več škofje in menihi, ampak kralji in vitezi. Cesarstvo je zavzemalo iste meje kot katolištvo.

V tem času je vstal serafinski učitelj, kakor po pravici imenujejo sv. Bonaventuro, (1221—1274), ki je kot teolog prevzel Frančiškovo dediščino in jo razodel svojemu času, pa tudi sedanjemu. Frančiškova dediščina pa je spoznanje, da je svet pričevanje Besede, to pa ni nič drugega kot to, da svet ni samo »svet«, ampak je stvarjenje, da ni samo »narava«, ampak stvaritev, da stvari, o katerih govori pisec, niso samo »stvari«, ampak znamenja. Zato je Bonaventura odklonil Aristotela. Zanj je vse odsev Besede, ker je iz nje vse ustvarjeno in ni nič brez nje ustvarjeno, kar je ustvarjeno (Janez 1, 2). Vse spoznanje je zanj božje razsvetljenje in v vsakem človeškem spoznanju se razodeva skrivnost božja in je odžar Očeta luči.

Ta teološko poetična miselnost pa ni v krščanstvu nikdar zamrla, le da je včasih močneje vstala. Sveti Pavel je to doživljanje sveta izrazil z besedami: »Staro je prešlo, glejte, vstalo je novo« (2 Kor 5, 17). Avguštínu ie bil ves svet ena sama velika pesem božja, v Claudelu pa je to našlo izraz: »Preko novega se napoti, da najde večno« (Soulier de Satin). Lahko bi primere našteval iz vseh stoletij. Za sedaj bodi dovolj, da to doživljanje sveta samo omenim, sicer pa bi se pri priliki rad povrnil k temu. Saj je ta miselnost vredna vse pozornosti izobraženega katoličana, zlasti še umetnika, ker nam odkriva druge, doslej omalovaževane perspektive za vrednotenje vsega stvarstva in našega dela, kateremu daje višjo vrednost in ga rešuje, ko ga vodi spet nazaj k Izvoru.

Tone Čokan.

Umetnost

Razstava Božidarja Jakca

V »Jakopičevem paviljonu« je uredil lepo in zanimivo razstavo »večni« popotnik, slikar B. Jakac. Obsega oljnata dela, pastele, grafiko in risbe. Snovno se nanaša na slike portretov, portretnih risb, na podobe iz ljubljanske okolice, Belokrajine, Prekmurja, Primorja in tujine — Madžarske. Že sama snov nam odkrije zanimiv pogled v notranjo, srčno delavnico umetnikovo. Bežni spomini, zunanje zanimivosti, pa tudi resnično, globoko doživetje, so poleg — trdega dela — in kronističnih zapiskov, inventar tega umetnostnega sveta slikarjevega. V tem okviru, ki obsega vse, pa tudi malo, je ključ do umetnostnih skrivnosti tega zanimivega slikarja. Popotovanje prinese človeku veliko zanimivosti, toda redkokdaj, — kakor sem že zgoraj zapisal — se za vsemi tistimi podobami in spomini krije tudi povsod resnično in

globoko doživetje. To so, če prenesemo misel na konkretnost, Jakčevi pasteli. Zunanje podobe sveta, gledane z njihove najbolj »interesantne« strani. Hip sončne luči na lepem kosu zemlje ti tistikrat nudi ves estetski užitek. Gre ti za tem, da ga vjameš in obdržiš za večno. Toda to je le hip, le utrinek v brezbrežnosti vesoljstva, ki pa nerado odda vse svoje skrivnosti. Če ji ga iztrgaš, se ti le prerado zgodi kakor tistemu možu iz pravljice, ki mu je zlodej izpremenil zlato v pepel, ali pa tudi — obratno; le da je to, kakor bi dejal Kipling, druga zgodba. Vendar je Jakac mnogo prebister slikar, da bi lovil le fantome. Ko je slikal »Stari most v Mednem«, je naslikal mnogo več kakor utrinek. Tu je bila luč, ki je rodila harmonijo barv, trajna in umetnosti zelo naklonjena. Tudi viniški godec Joza, markantna postava, kakor se je spominjam z letošnjega belokranjskega festivala, je delo, ki se razločno dviga nad preciozne »štimumge« svoje pastelne soseske.

Portreti so most, po katerem stopa nekdanji ekspresionist v kraljestvo plastičnega sveta zunanje narave. Umetnik v to zemljo še ni povsem prišel. Danes odkrije skrivnost plastike obraza, jutri pa ga zanima, recimo, obleka, katero je tako virtuožno naslikal n. pr. slikar stare holandske šole. Vse to so detajli, katerim slikar ni vedno zmožen postaviti nasproti harmonične sinteze. Kadar pa jo postavi, nastanejo podobe, kakor je »Podoba očeta« in »Miran Jarc«. Obe sta zreli umetnini, pretehtani v kompoziciji, barvi in tehniki. Tudi marsikateri odlomek iz zbirke podob, izvršenih z rdečo kredo, je kvalitetna stvar.

Najboljše na razstavi so risbe in — žal — skromno zastopana grafika. »Lastne podobe« človek zlepa ne pozabi. V njej je mnogo Jakčevih skrivnosti. Obraz umetnika, ki si želi miru, tihega kotička, kjer bi ustvarjal zase, neziraje se na težko borbo za vsakdanji kruh. Toda tudi obraz slikarja, ki ve, kaj dela, in ki s čudovito marljivostjo kleše v gibčno naravo sebe in svoje umetnosti vreden spomin. Veliki list jeseniške jeklarne je boljši, globlji in kvalitetnejši kakor tovrstna dela L. Kasimirja. Tam je mnogo manire, tu pa resničnega, razgibanega življenja. Škoda, da je ostala podoba osamljena in da slikar ni mogel uresničiti vseh načrtov. Risbe, ki so nastale kot predpriprava za to in druge kompozicije, kažejo na veliko znanje umetnikovo. Kažejo tudi, kar je pri nas že skoraj redkost — posebno med mlajšo generacijo, da ni »genialnost« sam samcati porok za dobro podobo. Da je treba trdega študija, preden nastane dobra slika. In pri Jakcu so že študije »prave« podobe. Barva, ki Jakčevemu delu dostikrat odvzame dokončno vrednost (pasteli!), je tu izključena, resnično obvladovanje tehnike in podobe zunanjega sveta stopi na njeno mesto. Tudi čustveni element, ki je po barvi dostikrat potisnjen nekam na rob umetnostnega predmeta, pride v risbah do večje veljave. Košček sveta ob Kolpi, tako lep in zasanjan, je v Jakčevi risbi obdržal vse te lastnosti. Dinamika tovarniškega dela, trpki in ostri obraz delavcev, so našli v Jakcu vernega interpreta. Skratka ves obsežni inventar zunanjega sveta, kakor ga je slikar dojel v risbah, je ostal v svojem notranjem in zunanjem bistvu, nedotaknjen in povsem pristen.

Poleg vsega pa je Jakčeva neverjetna marljivost, mimo vseh drugih, čisto umetnostnih dokazov, porok, da moremo pričakovati ob njegovem umetnostnem razvoju še marsikatero izredno kvalitetno delo. Dr. S. Mikuž.